

ПОКОЛІННЯ ТА ПОЛІТИЧНІ ІДЕАЛИ: ЗВ'ЯЗОК І СПАДКОЄМНІСТЬ

Корнієнко В. О. ,
*доцент кафедри суспільно-політичних
відносин Вінницького державного
технічного університету*

Як показало попереднє дослідження еволюції політичного ідеалу [1, 2], політичні культури різних цивілізацій відрізняються своєю часовою ритмікою: можна зафіксувати динамічні культури, що нестримно ринулися в завтрашній день, але були і такі, у яких уповільнений ритм часу породжував вічну млість за втраченими ідеалами. Взагалі усталених цивілізацій, що виходили з кризи, було дуже небагато. Чому? Ще Пітирим Сорокін вбачав у наявності цілісної і усталеної системи цінностей найважливішу умову як внутрішнього соціального миру, так і миру міжнародного. «Коли їхня єдність, засвоєння і гармонія слабшають... збільшуються шанси міжнародної або громадянської війни» [3, 491-501]. Цивілізації, що руйнували свої ідеали, тільки дуже нескоро, після багатьох катастроф, навчилися створювати інші, універсальні способи пережити внутрішні кризи й іноземні завоювання.

Певне, можна сформулювати як загальносоціологічний закон положення про те, що найбільші процеси, котрі відбуваються в цивілізації, здатні її ж і погубити. А мистецтво виживання суспільства складається в митецькій еквілібристиці, пов'язаній, по-перше, із підтримкою існуючих ідеалів, і, по-друге, із їхньою безстрашною ревізією. Існують цивілізації, що живуть політичними ідеалами минулого, вони звернені назад — до подій і традицій свого минулого. Інші — тісно пов'язані з дійсним, вони живуть сьогоденням і в ньому знаходять джерело своєї енергетики. Треті живуть політичними ідеалами майбутнього. Для них особливо магічним значенням наділене слово «завтра». Прийнято вважати, що американське, російське, українське суспільство має переважно перспективну орієнтацію, китайське суспільство використовує дійсне як центральну точку, із котрої потім існування розтікається в обидві сторони, а індійське суспільство живе ідеалами минулого. У той же час усередині кожної цивілізації також існує диференціація: різноманітні етнічні, релігійні і професійні групи можуть вибрати свій тимчасовий ідеал.

Якщо плин соціокультурного часу приймає в себе всю суму соціокультурних орієнтацій усіх прошарків і груп суспільства, то плин політичного часу залежить переважно від покоління, що панує на політичній сцені і культивує свої політичні ідеали. Кожне нове покоління знаходить у громадському житті передумови своєї діяльності. При цьому перехід ідей та ідеалів від одного покоління до іншого також може відбуватися у вигляді спадкоємного зв'язку: покоління, що вступає в життя, успадковує і розвиває досвід попереднього а також створює на цій основі щось нове, що, у свою чергу, є умовою розвитку наступного покоління. Причому, ця спадкоємність не замикається в межах якогось одного народу або державного утворення.

Так, політеїзм єгиптян став надбанням грецького народу, монотеїзм греків — надбанням римлян, античне християнство — надбанням середньовічного Заходу. Загальна наукова ідея, що виникла на певному етапі, завжди приводиться у виконання на наступних етапах. Багато ідей і навичок виробничої діяльності, що з'явилися в Стародавньому Єгипті, перейшли в спадщину Греції, від Греції — Риму, від античного світу — середньовічному Заходу. Наприклад, Сен-Сімон стверджував, що окремі фізичні закони, відкриті ще за халіфа Аль-Мамуна, підготували найважливіші відкриття XV сторіччя, що доставили необхідні дані для створення системи суспільного устрою набагато вищого, ніж середньовічний.

У колишньому СРСР цикли поколінь обчислити досить складно, тому що вони часто переривалися грізними політичними стихіями — війнами, революціями, багаторічною тоталітарною диктатурою тощо. Приміром, Т. Розова на підставі соціального аналізу описує межі п'яťох поколінь людей, життєдіяльність яких перетиналася в XX сторіччі [4, 101]. В який же спосіб відбувалася їхня спадкоємність при формуванні політичного ідеалу?

Життєдіяльність першого покоління була пов'язана з революціями 1905 і 1917 років, громадянською війною і початком будівництва соціалізму. Основний проміжок його життя торкався ще часу становлення капіталізму. Тому новий політичний ідеал сприймався через протиставлення майбутнього суспільства хиба́м старої системи. Це був своєрідний ідеал-антипод, тому що в уявленнях цього покоління невід'ємною передумовою гуманізації суспільних відносин були революційні перетворення, пов'язані з руйнацією старого суспільного ладу, із подоланням опору скинутих класів.

Друге покоління людей сприймало політичний ідеал покоління попереднього з інших історичних позицій, тому що соціальна активність його була пов'язана з процесами індустріалізації і колективізації країни. Кожному була дана можливість відчувати себе учасником загальної справи, що представлялася як усесвітньо-історична. Віра в даний політичний ідеал була сильна тим, що він, по-перше, був частково втілений у реальній відносній формі, що була уособлена в Сталіні. Політичний ідеал і до цього ототожнювався з політичною партією, нацією тощо.

Політичні ідеали третього покоління людей були замішані на служінні ідеї побудови нового суспільства, відданості партії, класу, керманичу, і певною мірою вони були досить усталеними й ефективними, якщо за міру першого вважати тривалість існування ідеалу, а другого — масштабність його сприйняття і мораль, на якій вони будувалися. За словами В. Бабкіна, «...прагнення до соціалістичного ідеалу, що ідеологічно підкреслювалося, за своїм розмахом було масовим. Воно надихало мільйони людей на творчий пошук, породжувало віру, ентузіазм, соціальне і культурне новаторство» [5, 335]

Четверте покоління людей — це ті, що народилися в 30-40-і роки XX сторіччя. Насамперед, у суспільну свідомість людей цього періоду не міг трансформуватися ідеал-антипод першого покоління, тому що дане покоління було породжено і сформовано в роки Радянської влади. На відміну

від попередніх поколінь воно не могло сприйняти ідеал, змішаний на протиставленні перспективи майбутнього справедливого суспільства хибама капіталістичної системи насамперед тому, що не мало зв'язків з останньої, а апеляція до соціальної пам'яті була неможлива. Крім того, дане покоління мало більш високий рівень суспільно-наукової підготовки, що давало можливість сприймати ідеал не тільки емоційно, але і теоретично.

І, нарешті, п'яте покоління людей — це ті, що народилися після 1950 року. Їх оточував ореол міфів і догм про «безконфліктний розвиток протиріч розвиненого соціалізму», про побудову «загальнонародної держави», про «прискорення соціально-економічного розвитку» тощо. На формування ідеалів цього покоління впливали, з одного боку, «советоцентризм», а з іншого — «подвійна мораль», що домінували в суспільстві. Надумані успіхи у вихованні «нової людини» привели не до досягнення ідеалу, а до розбіжностей між деклараціями і реальністю. Штучне насадження ідеалу призвело до його дискредитації. Догматизм, що установився з розвитком командно-бюрократичної системи, негативно позначився і на формуванні політичних ідеалів цього покоління людей.

Звичайно, що значення спадкоємності в просторово-часовому континуумі не варто абсолютизувати, особливо стосовно політичного ідеалу, який за своєю сутністю повинен бути повернений не в минуле і не в конкретику дійсного, а скоріше — у конкретику майбутнього. Ця конкретика обумовлена тим, що ідеал найбільш яскравими своїми ознаками повинен відображати те, чого не було і чого немає, містити в собі елементи фантазії, відриву від дійсності, образності, але на основі «розумності» історії. Але з іншого боку, «розумність» останньої пов'язана з найважливішою ідеєю спадкоємності між різноманітними поколіннями, у тому числі спадкоємності політичних ідеалів.

Література

1. Корниенко В. А. Эволюция политического идеала (опыт истории) : монография. — Універсум-Вінниця, 1996. — 274 с.
2. Корнієнко В. О. Еволюція політичного ідеалу (від плюралізму до синтезуючої єдності) : монографія. — Універсум-Вінниця, 1999. — 430 с.
3. Сорокин П. А. Причины войны и условия мира // Сорокин П.А. Общедоступный учебник социологии. Статьи разных лет. — М., 1994.
4. Розова Т. В. Идеалы и традиции // Философ. и социолог. мысль.—1991.— №8.
5. Бабкин В. Д., Селиванов В. Н. Народ и власть. Опыт системного исследования воззрений М. Е. Салтыкова-Щедрина. — К.: Манускрипт, 1996. — 447 с.

Статтю опубліковано: Борисфен: літературно-мистецький, публіцистичний та науково-популярний щомісячник. — 2000.— №12.— С. 9–10.